

Як джерело деревини використовують 14 (8,8%) видів, серед яких: *Abies alba* Mill., *Acer pseudoplatanus* L., *Carpinus betulus* L., *Fagus sylvatica* L., *Picea abies* (L.) Karst. та ін. З інших груп корисних рослин у дослідженій флорі відмічено незначні запаси фітомеліоративних – 2,5%, паразитів – 1,3%, смолоносних – 1,3%, танідносних – 1,3%, волокнистих – 0,6%.

Отже, у результаті господарської оцінки флори басейну річки Щаул, нами виділено 19 господарсько-важливих груп видів, що є високим показником її чималої практичної цінності.

Нами також з'ясовано, що флора басейну річки Щаул характеризується значною кількістю рідкісних рослин, що охороняються на різних рівнях, а також видів, які є цінними в науковому та практичному відношеннях. **Зокрема, на досліджуваній території відмічено зростання п'ятох видів рослин, включених до Червоної книги України [2].**

Це *Galanthus nivalis* L., *Crocus heuffelianus* Herb., *Scopolia carniolica* Jacq., *Epipactis helleborine* (L.) Crantz, *Pinus cembra* L. З Європейського червоного списку [3] зустрічаються 72 види, з яких до категорії «LC» відносяться 68, «DD» – 2, «NT» – 2. З Міжнародного червоного списку МСОП [4] виявлено 42 види рослин, з яких 38 видів включені до категорії «LC» та по 2 види належать до категорій «DD» та «NT».

Список використаних джерел:

1. Фельбаба-Клушина Л. М., Мелеш Є. А., Москалюк Б. І. Флора Щаульського лісництва (Мармароський масив Українських Карпат): структура та соціологічна цінність. *Природа Карпат*. 2022. № 1 (7). С. 4–2.
2. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.
3. Червоний список МСОП видів, що знаходяться під загрозою зникнення. URL: (iucnredlist.org)
4. The IUCN Red List of Threatened Species™ or the IUCN Red List: version 2021*3 [Internet]. URL: <https://www.iucnredlist.org/search?query=Agrostis%20stolonifera&searchType=species/>. Accessed 31 March 2022

СУЧАСНИЙ СТАН, СТРАТЕГІЯ ВИВЧЕННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ РОСЛИН РОДУ *CLEMATIS* L. В НАЦІОНАЛЬНОМУ ДЕНДРОЛОГІЧНОМУ ПАРКУ "СОФІЇВКА" НАН УКРАЇНИ

Музика Г. І., кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник

Гончар Н. О., молодший науковий співробітник

Вегера Л.В., кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник

Пономаренко В. О., кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник

Коваль М. М., головний інженер

Коджебаши А. П., провідний інженер

Національний дендрологічний парк "Софіївка" НАН України

Одним із головних напрямів орієнтації суспільства в контексті сталого розвитку парку є оптимізація взаємодії природного потенціалу території дослідження, яка зазнає найпотужнішого антропогенного навантаження, і рослин, які ростуть на ній. У цьому відношенні увагу привертає Національний дендрологічний парк "Софіївка" НАН України, що нині характеризується динамічним розвитком, розширенням територіальних меж та значним збільшенням відвідувачів. Постійна урбанізація його ландшафтів має значний вплив на зелені насадження, що призводить до їх видозміни та трансформації.

У дендрологічному парку "Софіївка" НАН України з моменту його заснування і до теперішнього часу велика увага приділяється питанням інтродукції, охорони біорізноманіття, збереженню генофонду автохтонних та інтродукованих рослин у формі колекцій та паркових насаджень. Вагоме значення у цій роботі належить насіннєвій лабораторії дендрологічного парку, стратегічний напрямок роботи якої направлений на інтеграцію з системою Міжнародної ради ботанічних садів з охорони рослин (МРБСЗОР) (Botanic Gardens Conservation International; BGCI). Робота цієї організації присвячена збереженню різноманіття рослин у світі — у дикій природі, ботанічних садах і банках насіння.

За роки своєї роботи МРБСЗОР впроваджує стратегію збереження видів рослин за напрямками:

1. Керування і пропаганда. Забезпечення лідерства ботанічних садів шляхом підвищення ролі ботанічних садів у створенні Глобальної стратегії збереження рослин.

2. Запровадження інноваційних та стратегічних проектів для досягнення результатів у галузі політики збереження рослин, практики та освіти. МРБСЗОР запроваджує проекти, націлені на збереження рослин у червоному списку, збереження насіння, екологічне відновлення, захист здоров'я рослин та загальний біозахист, запровадження екосистемної допомоги та засобів для існування рослин, освіти.

3. Створення потенціалу збереження рослин у ботанічних садах і суспільстві в цілому. Створення технічного потенціалу в ботанічних садах і за його межами, виступаючи як центр знань, ресурсів і досвіду, як інформаційно-координаційний центр для найкращої практики, підготовки кадрів.

4. Забезпечення фінансування. Мобілізації коштів для реалізації проектів по збереженню рослин та отримання результатів від ботанічних садів і суспільства в цілому.

Один із проектів, який було розпочато в дендрологічному парку "Софіївка" НАНУ більш як 30 років тому, передбачав проведення досліджень з питань вивчення і збереження біологічного різноманіття представників роду *Clematis* L. (клематис прямий, клематис цільнолистий, клематис борщівниколистий) у природному середовищі і культурфїтоценозах парку. "Введення" рослин в паркові насадження через їх первинну інтродукцію та реінтродукцію в культуру на території "Історичного ядра парку" або інших ділянках, таких як "Українська садиба", "Японський сад" є процесом, який не має обмежень в часі, а тільки в просторі. Цей процес може повторюватись циклічно з різними періодами через безліч різних факторів впливу. [2].

В Україні вперше клематиси з'явилися в оранжереях знаті на початку XIX століття (Разумовського — в Горенках, в маєтку Потоцьких в Умані, в Києво-Печерській лаврі та ін.) [1]. Найбільш поширеними видами рослин роду *Clematis* L. в культурфїтоценозах НДП "Софіївка" НАН України є: *Clematis integrifolia* L. (цільнолистий), *Clematis recta* L. (клематис прямий), *Clematis heracleifolia* DC. (клематис борщівниколистий). *Clematis integrifolia* L. — клематис цільнолистий належить до третинних реліктів. В культурі з 1573 року. На теренах України популяції *Clematis integrifolia* L. нечисленні та відокремлені. Вони сильно потерпають від рекреаційного навантаження, випасання худоби, ранніх сінокосів, весняних палів, а в степовій зоні — ще й від заліснення. Через це даний вид занесений до регіональних списків охоронних рослин в 16-ти областях України.

В дендрологічному парку "Софіївка" НАН України поєднуються природно сформовані, але сильно трансформовані через антропогенний вплив на угруповання, та штучно створені культурфїтоценози. Дослідження природних угруповань та їх штучних аналогів, з'ясування особливостей їх функціонування і тенденції змін, пошуки шляхів відновлення їх структурних і функціональних можливостей є одним із найважливіших завдань збереження та збагачення фїторізноманіття [3].

Список використаних джерел:

1. Безкоровайна М. А. Клематиси. Київ : Урожай, 1989. 144 с.
2. Гончар Н. О., Музика Г. І., Коджебаш А. П., Гончарова А. В. Реінтродукція *Clematis integrifolia* L. в культурфїтоценози Національного дендрологічного парку "Софїївка" НАН України. *Рослини та урбанїзація* : матеріали Х Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро, 2021. С. 115-117.
3. Музика Г. І., Порохнява О. Л., Гончар Н. О. Автохтонні та інтродуковані рослини роду *Clematis* L. в оптимізації структури експозиційних ділянок Національного дендрологічного парку "Софїївка" НАН України. *Етноботанічні традиції в агрономії, фармації та садовому дизайні* : матеріали IV Міжнарод. наук. конф., присвяченої 30-й річниці Незалежності України. Умань, 2021. С. 153-158.

НЕФОРМАЛЬНА ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНА ОСВІТА НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ОБ'ЄКТІВ

Наливайко А.Є.

Мезинський національний природний парк

Еколого-валеологічне виховання молоді – актуальна і надважлива справа, адже це складова загальної освіти й дуже вагомий чинник розвитку гуманістичного суспільства. Освіта повинна бути спрямована на формування екологічної культури і виховання екологічних компетентностей учнів.

Формуванням у людей екологічного світогляду, створенням умов для спілкування людини з природою займаються фахівці відділу еколого-освітньої роботи та рекреації Мезинського національного природного парку. Створений він на Чернігівщині, в басейні р. Десна згідно Указу Президента України В.Ющенка №122 від 10 лютого 2006 р.. Загальна площа становить 31035,2 га.

Мезинський НПП, як осередок екологічної культури та виховання Подесення, у здійсненні еколого-освітньої діяльності згідно Положення про освітньо-виховну роботу установ ПЗФ (№ 399 від 26.10.2015 р.) найбільшої уваги надає роботі з учнівською молоддю. При цьому враховується програма шкільного курсу природничих дисциплін, вікові особливості психології школярів, методологічні основи освітнього процесу. Також використовується матеріально-технічна база та інтелектуальний потенціал парку.